

pak potrošili tri dana u traženju naslova, jer im je kolega – koji radi sličan posao – preoteo kraći. Ja sam morao takoreći izmisliti novu kemijsku nomenklaturu da bih ugurao ime spoja od 33 znaka (po IUPAC-u!) u “kućicu” za naslov od najviše 60 slovnih mjesta. Ukratko: posao koji bih pisao strojem, da ne kažem gušćim perom, napravio u jedno jutro, oduzeo mi je gotovo tri radna tjedna.

Ali ne samo meni: čitav institut u zadnjih mjesec dana ne radi ništa nego piše nove projekte i sastavlja završne izvještaje. Što kažem institut? Veli meni jedna gospođa, koja se u to vrijeme

iz nevolje našla u bolnici, da se na odjelu ne čuje govoriti ni o čemu drugom nego o “pisanju projekta”. Pacijenti stenju, jauču, liječnici “pišu projekte”, a medicinske se sestre smijulje kako se njihovi doktori, profesori, primarijusi i ini “bogovi” znoje kao pučkoškolci pred teškom i preteškom školskom zadaćom.

Čemu je to potrebno?

Možda ćemo pravi odgovor pronaći u priči s početka članka: vojna je vježba uspjela (jer je zadatak na vrijeme izvršen), a s gu-bitcima se ionako trebalo računati.

iz naših knjižnica

Uređuje: Danko Škare

Chemical Abstracts na CD-ROM-u

M. Takač

INA-Sektor strateškog razvoja, istraživanja i investicija
PJ INDOK
Lovinčićeva bb
10002 Zagreb
mirko.takac@ina.hr

1. Uvod

Chemical Abstracts (CA) sekundarna je periodična publikacija koju izdaje American Chemical Society od 1907. godine, koja donosi sažetke znanstvenih i stručnih radova (članaka iz oko 8000 časopisa, radova sa znanstvenih i stručnih skupova i patenata) iz područja kemije. Izlazi u tri oblika – tiskani, mikroforma i CD-ROM, a nabavlja se na temelju godišnje pretplate. CA je podijeljen u ukupno 80 sekcija koje su svrstane u 5 glavnih područja kemije:

- Biokemija (20 sekcija)
- Organska kemija (14 sekcija)
- Makromolekularna kemija (12 sekcija)
- Primijenjena kemija i kemijsko inženjerstvo (18 sekcija)
- Fizikalna, anorganska i analitička kemija (16 sekcija)

Tiskani oblik izlazi u 2 volumena godišnje s ukupno 52 tjedna sveska sažetaka s tjednim indeksima i još 2x55 svezaka (planirano za 2001. godinu) polugodišnjih indeksa (ukupno oko 8 dužnih metara polica). Sažeci iz biokemije i organske kemije izlaze u svescima s neparanim brojem, a iz ostala tri područja kemije u svescima s parnim brojem.

Mikroforma izlazi na 52 mikrofiša (105mm x 148mm) godišnje, s tiskanim indeksima, ili na mikrofilmu (16mm) na 52 role godišnje, također s tiskanim indeksima.

CA on CD (*Chemical Abstracts on CD-ROM*) izlazi u mjesečnim dopunama tijekom godine nakon čega izlazi arhiv cijelog godišta (2 volumena) s dopunjenim indeksima na 5–6 CD-a. CA on CD uz nešto višu cijenu godišnje pretplate nego za ostale oblike (11.50%, t.j. \$25.200,00 prema \$22.600,00 u 2001. godini) pruža nekoliko prednosti:

- veoma velika ušteda u prostoru (kutija s 5–6 CD-a prema oko 8 m police tiskanog oblika)
- brzo i lako pretraživanje,
- istodobni pristup s više lokacija u mreži (za 4 korisnika uračunato u godišnju pretplatu)

Za pretplatnike na tiskani oblik cijena je znatno niža (\$8.870,00 za 2001. godinu).

2. CA on CD instalacija

CA on CD može se instalirati na jednom računalu (single user) i u mreži računala (multiple user), na platformama Windows ili Macintosh, a moguća je instalacija u mješovitoj mreži obiju platforma Windows i Macintosh.

2.1 Zahtjevi za instaliranje na jednom Windows računalu

Računalo s Windowsima mora biti 100% Intel kompatibilno i mora imati najmanje 16MB RAM ako je s Windowsima 9x ili 48MB RAM ako je s Windowsima NT.

Instalacija može biti dvojaka:

- programske datoteke na PC-u a CD-i s bazom u CD-ROM jedinici (15MB na tvrdom disku i za svaki CD po jedna lokalna CD-ROM jedinica; CD changer se ne može koristiti)
- programske datoteke i datoteke baze na disku PC-a (jedna CD-ROM jedinica za instalaciju i 4GB na tvrdom disku PC-a).

Programirani hardverski ključ (NetHASP) koji dozvoljava korištenje baze mora biti utaknut u paralelni port računala.

2.2 Instalacija u mreži Windows računala

Za rad u mreži potrebno je imati:

File Server: Windows NT, NetWare ili Windows 9x File Server s pojedinačnim CD-ROM jedinicama za svaki CD ili jednom CD-ROM jedinicom i 4GB prostora na tvrdom disku za kopiranje datoteka baze na disk.

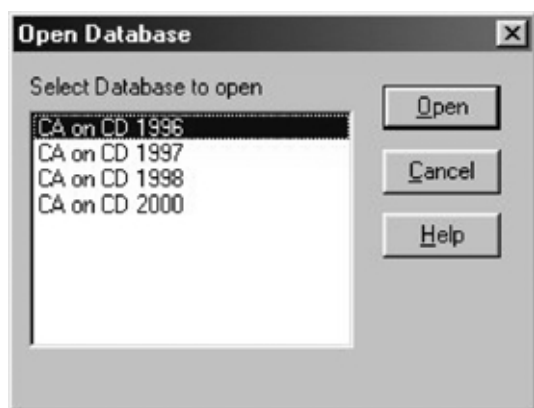
Licence Server: Obično je to isto računalo (File Server) a može biti i odvojeno računalo. U oba slučaja to je Windows ili NetWare računalo koje podržava jednu od sljedećih mreža – 3Com, Banyan Vines, D-Link, DEC Pathworks, NetWare Lite, Novell 3,2 – 5.x, Windows NT mrežu, LANtastic, LanManager, OS/2 Lan Server ili bilo koju drugu mrežu koja podržava IPX, TCP/IP ili NetBIOS mrežni komunikacijski protokol. Na ovom računalu se izvodi instalacijski program, a u njegovom paralelnom portu mora biti utaknut programirani hardverski ključ (NetHASP) koji automatski dozvoljava korištenje baze s 4 radne stanice (Client Workstation).

Client Workstation: Računalo Windows 9x ili Windows NT 3.51 ili više s 16MB RAM i 1MB slobodne memorije na tvrdom disku. Mrežni softver koji podržava dijeljenje datoteka s File Serverom. Da bi se omogućila komunikacija s Licence Serverom, mora biti instaliran barem jedan od sljedećih protokola – IPX, TCP/IP ili NetBIOS. Hardverska platforma mora biti 100% Intel kompatibilna.

Jednokorisnička ili višekorisnička (mrežna) konfiguracija treba imati priključen pišač.

3. Korištenje CA on CD

Instalacijom se kreira programirana ikona (prečica) na kojoj se dvoklikom otvara baza. Iz prozora s popisom godišta (slika 1) koja su instalirana na računalo bira se baza za pretraživanje. Svako je godište samostalna baza koja se pretražuje pojedinačno.

Slika 1 – Izbor CA on CD baze (godišta) za pretraživanje

Nakon izbora jedne od baza (godišta) otvara se izborni ekran (slika 2)

Slika 2 – Izborni ekran

Uz pomoć gumba na alatnoj traci (slika 3) bira se način pretraživanja.

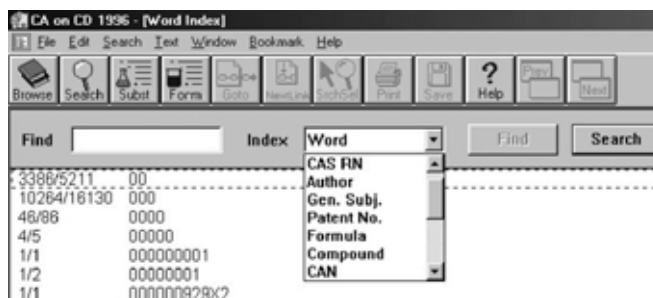

Slika 3 – Alatna traka izbornog ekrana

3.1 Index Browse prozor

3.1.1 Word Index

Klikom na Browse gumb ili izborom Index Browse iz Search menija otvara se Index Browse prozor (slika 4)

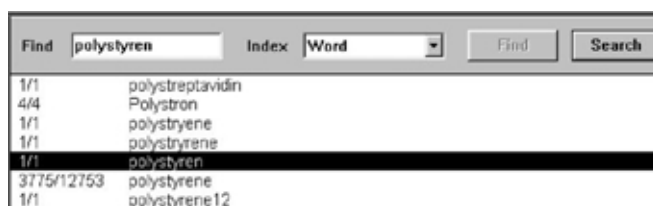

Slika 4 – Index Browse prozor

U ovom prozoru mogu se birati indeksi za pretraživanje:

- Word (default)
- CAS RN (CAS Registry Number)
- Author
- Gen. Subj. (General Subjects)
- Patent Number
- Formula (Molecular Formula)
- CAN (CA Abstract Number)
- Organization (complete names of organizations or patent assignee)
- Journal
- Language
- Year
- Doc. Type (Document Type)
- CA Section

Izborom indeksa za pretraživanje dobije se odgovarajući popis na lijevoj strani prozora. Upisivanjem teksta u polju Field postiže se brzo pronalaženje odgovarajuće vrijednosti indeksa tako što se svakim dodanim znakom u tom polju pomiče u popisu na odgovarajuću stavku. Na slici 5 odabran je indeks Word, pretražuje se po riječi polystyren.

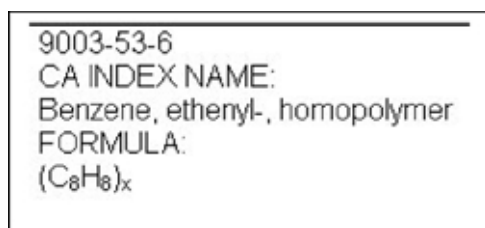
Slika 5 – Pozicioniranje na popisu stavki

Dvoklikom na označenu stavku ili pritiskom tipke Enter na istu ili pritiskom na gumb Search dobije se prozor s rezultatom u obliku popisa naslova (ako je pronađeno više abstracta) ili cijeli dokument (abstract) ako je samo jedan pogodak (slika 6).

Slika 6 – Rezultat pretraživanja ako je pronađen samo jedan dokument

Otvaranjem linka u indeksu (podcrtni CAS Registry Number) dobiju se podaci o spoju (slika 7)

Slika 7 – Podaci o spoju koji se pojavljuje kao indeks

U popisu indeksa na slici 5 može se odabrati više stavki uz pomoć tipke Ctrl, čime se proširuje kriterij za pretraživanje (stavka-1 OR stavka-2 OR stavka-3 ...).

3.1.2 Formula Hierarchy

Ako se iz Search menija odabere Formula Hierarchy, moguće je pretraživati određeni spoj prema hijerarhiji bruto formule. Dvo-klikom na križić (+) razvija se hijerarhija spojeva s istom formulom, što omogućuje pretraživanje izborom određenog spoja (slike 8a, 8b i 8c).

Slika 8a – Odabir formule

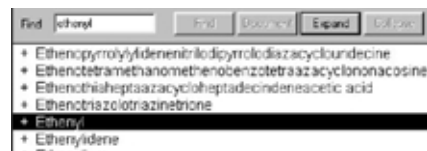
Slika 8b – Prva razina hijerarhije formule

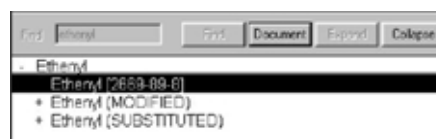
Slika 8c – Druga razina hijerarhije formule

3.1.3 Substance Hierarchy

Slično se može birati Substance Hierarchy iz Search menija čime se omogućuje pretraživanje izborom kemijskih supstancija koje su izvedene iz spoja s nekom osnovnom strukturom (na slikama 9a i 9b prikazan je ethenyl i njegovi spojevi-sljednici).

Slika 9a – Prva razina hijerarhije spoja

Slika 9b – Druga razina hijerarhije spoja

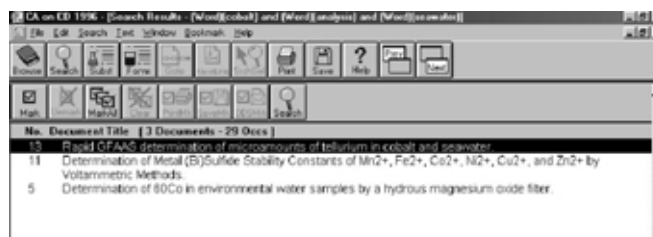
3.2 Word Search prozor

Klikom na gumb Search (s povećalom) ili izborom Word Search iz Search menija otvara se Word Search prozor (slika 10) u kojem se upisuju višestruki kriteriji za pretraživanje.

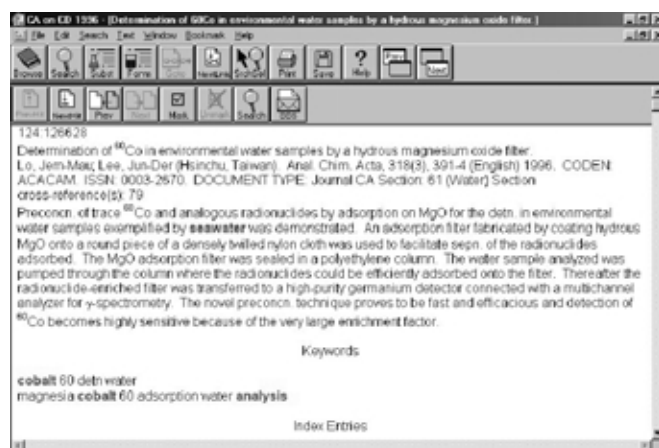

Slika 10 – Word Search prozor s upisanim kriterijem za pretraživanje

U gornjem primjeru kao i u prethodnom odabran je indeks Word. U svakoj stavci može se odabrati jedan od indeksa kao i u Index Search prozoru. Izrazi u poljima za kriterije mogu biti vezani Boole-ovim operatorima AND, OR ili NOT, a i u samom polju mogu se dvije riječi vezati s jednim od operatora. Rezultat pretraživanja dobije se pritiskom na gumb Search (slika 11).

Slika 11 – Rezultat pretraživanja prema kriteriju na slici 10

Slika 12– Izgled prozora s prikazom cijelog zapisa

U ovom primjeru pronađena su tri dokumenta koja zadovoljavaju zadani kriterij. Dvoklikom na naslov ili pritiskom tipke Enter na označeni naslov otvara se dokument (abstract).

Zapis (slika 12) sadrži broj abstrakta u volumenu CA, bibliografske podatke, sažetak, ključne riječi i indekse. Markirane su riječi (podebljano crveno) prema kojima je izvršeno pretraživanje. U donjoj su alatnoj traci gumbi za "listanje" pronađenih dokumenata (sljedeći, prethodni) i za markiranje radi tiskanja ili spremanja na disk odabranih dokumenata.

3.3 Spremanje rezultata pretraživanja na disk

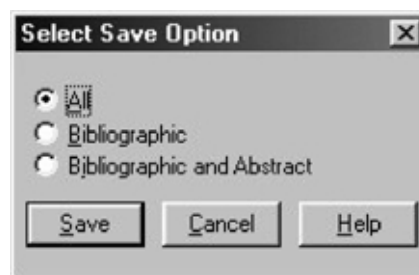
Rezultati pretraživanja, sve pronađene referencije ili samo odabrane markirane mogu se spremati na disk ili disketu u odabranom obimu u Select Save Option prozoru (slika 13) pod odabranim imenom datoteke i u odabranom direktoriju u Save As prozoru (slika 14). Potpuna referencija (All) sadrži potpun opis (bibliografske podatke, abstrakt, ključne riječi i indekse s linkovima na CAS RN brojevima spojeva koji se pojavljuju kao indeksi).

3.4 Tiskanje rezultata pretraživanja

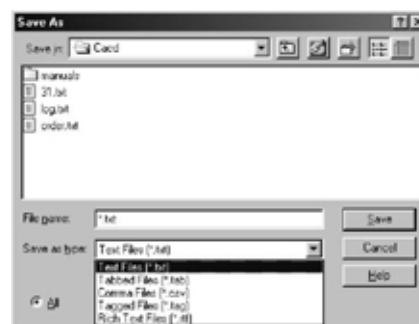
Slično kao za spremanje vrijedi i za tiskanje odabranih (markiranih) rezultata pretraživanja, t.j. izbor opcija za obim tiskanog predložka (slika 15).

4. Zaključak

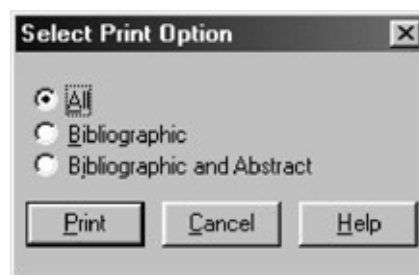
CA on CD vrlo je korisna baza sažetaka znanstvenih radova iz područja kemije. Može se instalirati i procesirati na pojedini-

Slika 13– Izbor opcije za spremanje rezultata pretraživanja

Slika 14– Izbor putanje i formata datoteke za spremanje

Slika 15

načnom računaru ili u mreži računala (4 uključeno u pretplatu). Pretraživanje je lako i jednostavno uz pomoć uobičajenih predložaka za upisivanje kriterija za pretraživanje (kao kod drugih poznatih baza: SilverPlatter, Perinorm i dr.). Kopiranjem cijele baze na tvrdi disk postiže se veća brzina pretraživanja. Od 2000. godine moguće je uključiti u pretraživanje više godišta CA koja su do tada bila posebne baze s pojedinačnim pristupom.